

KOCAKÖY (KARAZ)

ÖZET

İlçemizin taş çağlarından beri yoğun bir iskân dokusu ile meskun olduğu, çevrede bulunan kalıntılardan anlaşılmaktadır. Bu konuda yapılmakta olan araştırmalarda, başta yörede karga bıçağı denen obsidiyen ve sileks olmak üzere, çeşitli çakmak taşlarından yontulmuş araç gereç, bol miktarda bulunmaktadır. Hatta, Ambar vadisinin Goza Çelo mevkiindeki Karna

(Kocaköy'den Görünüm)

höyüğünün 150 m kadar uzağına düşen bir tarlada obsidiyen malzeme o kadar bol bulunur ki, zamanında bir obsidiyen satış merkezinin burada bulunduğu, yahut en azından buranın, bu malzemeyi taşıyan kervana her nasılsa son durak olduğuna dair kanaat hasıl olmaktadır.. İlçe çevresindeki tarihi alanlardan hiçbirinde bilimsel bir kazı çalışması yapılmadığı gibi, bu gibi yerler, definecilerin de tahrip ve yağmasına açık coğrafyadadır. Bununla birlikte yöre, oldukça zengin tarihi ören yerlerini ihata etmektedir. Sözelimi, ilçe merkezinde yarım düzine kadar sarnıç ile bir o kadar kaya mezarı bulunmaktadır.

Merkez kasabanın 4 km kadar batısından güneye doğru akmakta olan Ambar Çayı civarında bulunan tabii mağaralardan birkaçı ve özellikle de Uyuz Mağara, ihtiva ettikleri kalıntılardan, tarihöncesi çağlardan beri barınak olarak kullanıldıkları açıkça anlaşılmaktadır.

Söz konusu vadide, ayrıca beş altı tane höyük, bir şehir kalıntısı, bir kale, ikisi yüksek uçurumlara oyulmuş ondan fazla kaya mezarı, barınak olarak

kullanılmış bir suni mağara, taş havanlar, bulunmaktadır. İlçemizde on kadar höyük, iki yüzden fazla oyma mağara (bunların önemli bir kısmı Karaz, (KANİYAALA MAH.ile ARKBAŞI KÖYÜ arasında 91) Şaklat ve Mendan mağara köylerinde toplanmıştır. ikincisinde ise 15, üçüncüsünde ise 10 kadar mağara bir aradadır), Ambar, Şaklat, Arkbaşı köylerimizdeki üç ayrı tip kaya mezarının mevcudiyeti ve burada sayılamayacak daha pek çok tarihi kalıntı, yörenin, dünya çapında bilinen en eski medeniyetlerden olan Çayönü ile emsal ve çağdaş olduğunu düşündürmektedir. İlçemizde Hurri-Mitanni, Urartu (bu medeniyetten kaldığı düşünülen Hatun Köşkündeki kale, kaya mezarı, tüp geçit ve ören yeri kalıntıları, Ambar vadisinin yukarı mecralarında, Hani ilçemize bağlı Yayvan Köyünün 5 km kadar batısında bulunmaktadır), Asur (Speleolojik bakımdan pek kıymetli ve bakir bir hazine olan, fakat araştırılmadığı için amatör maceracıların hoyratça gezileri ile yörenin tamamında olduğu gibi definecilerin tahripkâr kaçak kazılarına mahal olmaktan kurtulamayan Birklin mağaralarında bunlardan kalan yazıt ve kabartmalar ile duvar kalıntıları mevcuttur), Med, İskit, Pers, Helenistik/ Selefkos, Roma (Bunlardan kalan Dakyanus Şehri harabeleri Fis Ovasının batısında yükselen tepede bulunmaktadır.

Yöre halkı tarafından meşhur Ashâb-ı Kehf hikâyesinin burada geçtiğine inanılmakta ve bunların bir makamı da bu civarda bulunmaktadır.), Bizans, Abbasi, Mervani, Selçuklu, Artuklu, Eyyubi, Kölemen, Akkoyunlu ve Osmanlı egemenlikleri yaşanmıştır. Yaklaşık yüz elli senelik bir tapu kaydından, Karaz'ın o zamanlar Palu İlçesine bağlı bir köy olduğu

anlaşılmaktadır. Gene yaklaşık yüz yıl önceki bir sâlnâmeden, ilçe merkezinin bir nahiye olduğu sonucuna varılmaktadır. Ankara'da, halen müze olarak kullanılan eski TBMM binasında bulunan haritada ilçenin ismi (Karaz iken, eski yazıdaki kaf ve sin harfleri ile) "Karas" olarak yazılıdır.

İlçeye bağlı köylerden Boyunlu, Yazı ile Şaklat dağlık kesimde; Bozbağlar, Bozyer, Çaytepe, Suçıktı ve Günelan ovalık kesimde kurulmuşlardır. Doğuda Arkbaşı ile Tepecik, batıda ise Ambar köyü, bu iki kesimin sınırına kurulu bulunan köylerimizdir.

KARAZ

Kürtçe bağ işi anlamına gelen Kar- rez kelimelerinin birleşmesiyle oluşmuştur. İlçenin sınırları içinde çok sayıda bağın bulunması bunu kanıtlar niteliktedir.

NOT: İlçede son yıllarda sondaj çalışmalarından dolayı halk genellikle bağlarını bozup sebze, meyve,tütün ve pamuk üretimine yönelmiştir. Yörede, tarihi canlandıracak çok sayıda kalıntıya raslamak mümkündür. İlçede çok sayıda höyük (örn.Çaytepe Höyüğü), mağara (Karaz,Şaklat Ambar mağaraları gibi), koruganlık (Kela kafıran ile kevirli kelli), geçit (Nikeba wehşan,Nikeba tumas gibi) , yol(riya doğırme;kokulupınar mah. halen kalıntıları bulunup, Urartular döneminde

kaldığı sanılmaktadır.

Tarihi Eserleri

Ulu Cami: Üzerindeki kitabeden H.756 yılını göstermektedir.Bu tarihte bölgeye Artuklullar hakimdi(M.1355)Son yıllarda ilçenin ihtiyacından camiye ilaveler yapılırca caminin tarihi dokusunda da büyük bozulmalar olmuştur.Şeyh İsmettullah Efendinin camiye büyük katkısı olup caminin avlusundaki sütunlar Fis Ovasındaki Dakyanus Harebelerinden getirilmiştir (Şuan ilçe merkezinde dördü minareli olmak üzere, beş adet cami bulunmaktadır.)

Herem:Panayır olarakta bilinir.Burada çok sayıda bazlıtan yapılmış eşyaya rastlanılmıştır.

Derun Cami: Gökçen'de Derun Köyünde bulunup,Kocaköy Ulu camiye benzerlik arz etmekte dir.

Karaz Mağaraları (Kaniya Âla): Kokulupınar Mah. 5 km doğusunda, Seri Kaniyan mevkiinde 90 adet civarında olup,son zamanlara kadarda barınak olarakta kullandığı yöre sakinleri dile getirmektedir. Mağaralar yumuşak kalkere oyulmuş durumdadırlar.Bugüne kadar herhangi bir arkeolojik çalışma yapılmamıştır.

(Karaz Mağaraları)

Mendo Mağaraları: Karaz mağaralarının bir km doğusunda

olup 13 adettir.

Derindere Civarı: Bu alanda Kortık, Diyarı Malan eski ev kalıntıları ve seramik parçalara rastlanılmıştır.

Şaklat Kalesi: Şaklat Köyünde bulunan yapı harç kullanılmadan yapılmıştır.

Arduç: Burada da kullanılmadan örülmüş sadece irili birkaç taş bulunmaktadır.

Kafirana Kalesi: Kokulupınar mah. hemen güneyinde bulunan yapı, 1514 yılından sonra Yavuz Sultan Selimin çaldıran seferi sonrasında kervanları korumak amacıyla yaptığı söylenmektedir.

Çıkeyri: Nevala harebinin doğusunda olup tarımsal etkinliklerin etkisiyle tanınamaz hale gelmiştir.

Cimeke: Kocaköy'ün Güneyindedir.

Zıbeydi: Tepecik'tedir.

Harem: Kocaköy'ün Güneydoğu'sundadır.

Gundor: Bozbağlar'dadır.

Kalender Kalesi: Çaytepe'dedir.

Mala Hopo: Günalan Köyündedir.

Serkuran: Çaytepe yakınlarındadır.

Kani Karvanan: Çaytepededir.

Mehmediyan: Arkbaşı köyündedir.

Ambar Köyü: Ambar çayı vadisi civarındadır.

Hayderakan: Bozbağlar köyündedir.

Eyüban: Eyüpler mah.

Not 1: Bozbağlar Köyü'nde 13 adet sahabenin mezarı bulunmaktadır.

Not 2: Çaytepe, Bozbağlar, Suçıktı, Navale Harabe alanlarında petrol kuyuları bulunmaktadır.

